

גרסה ראשונית בלבד – לא להפצה!!!

מכון הנרייטה סאלד
המרכז לבחינות בגרות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על הוראת האזרחות

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 913131, 139, חורף תשע"א

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון (⌚) מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. מדינת ישראל כמדינה יהודית

א. דוגמאות מההכרזה לאופי היהודי של מדינת ישראל:

שתי דוגמאות – 40%+60%

- המדינה מוגדרת כמדינה יהודית ("מדינה יהודית בארץ-ישראל").
 - המדינה תהיה פתוחה לעלייה יהודית.
 - המדינה קוראת ליהודי התפוצות להתלכד סביב המדינה ולסייע לה.
 - המדינה תהיה מושתתת על (יסודות החירות, הצדק והשלום לאור) חזונו של נביאי ישראל.
- הערה למעריך:** יש לקבל כתשובה נכונה את ההיסטוריה היהודית כהנמקה להקמת המדינה.

ב. כיצד הדגל של מדינת ישראל מבטא את האופי היהודי שלה:

שני הסברים – 40%+60%

- הצבעים כחול ולבן הם צבעי הטלית.
- מגן דוד הוא סמל יהודי מסורתי.

ג. עמדת החילונים ועמדת הדתיים בוויכוח על אופייה של השבת:

כל עמדה – 50%

עמדת החילונים – יום השבת הוא אמנם יום מנוחה מעבודה, אך שירותי בידור, תיירות ותחבורה ציבורית צריכים לפעול בו. לדעתם החוקים המגבילים פתיחת עסקים בשבת פוגעים בחופש מדת / פוגעים בחירות / הם ביטוי של כפייה דתית.

עמדת הדתיים – יום השבת צריך להיות יום של קדושה, וכל עבודה בו צריכה להיות אסורה, כפי שמורה תורת ישראל. על המדינה לחוקק חוקים שיבטיחו אופי זה של השבת.

2. עקרונות הדמוקרטיה

א. עקרון שלטון החוק:

שני רכיבים בהסבר – 60% (40%+20%)

עיקרון הקובע כי:

- כל אזרחי המדינה (כולל מוסדות השלטון) שווים בפני החוק.
- כל אזרחי המדינה (כולל מוסדות השלטון) כפופים לחוק וחייבים לציית לחוק.
- תוכן החוק צריך להתאים לערכי הדמוקרטיה.

גרסה ראשונית בלבד – לא להפצה!!!

אזרחות, חורף תשע"א, מס' 913131, 139

- 2 -

מוסדות / גופים בישראל שתפקידם להגן על עקרון שלטון החוק:

ציון שני מוסדות/גופים – 20% כל אחד

- בית המשפט/ בג"ץ / הרשות השופטת.
- היועץ המשפטי לממשלה (וכן יועצים משפטיים של משרדי הממשלה השונים).
- מבקר המדינה.
- נציב קבילות הציבור.

ב. חירויות הפרט:

ציון ארבע חירויות פרט – 25% לכל אחת

ציון:

- הזכות לחירות.
- הזכות לחיים / לביטחון / לשלמות הגוף.
- הזכות לכבוד – הזכות לשם טוב.
- הזכות לשוויון – שוויון בפני החוק, שוויון הזדמנויות, איסור אפליה מטעמי דת, מין, לאום וגזע.
- הזכות להליך משפטי הוגן.
- הזכות לבחור / הזכות להיבחר.
- החירות לבקר את השלטון.
- חירות המחשבה והדעה.
- חירות ממעצר שרירותי.
- חירות האמונה.
- חירות הביטוי והפרסום.
- חירות הדת והפולחן.
- חירות האספה.
- חופש ההתארגנות.
- חופש ההפגנה והשביתה.
- חירות מפני מעצר שרירותי וזכות להגנה משפטית.
- חירות התנועה.
- הזכות למידע וחופש העיתונות.

ג. מדוע חשוב שתהיה הפרדת רשויות במדינה דמוקרטית:

הסבר – 100%

- כדי למנוע ריכוז של כל הכוח / סמכויות השלטון בידי רשות אחת (עריצות השלטון).

או

- כדי להגביל את כוח השלטון על ידי ריסון ופיקוח הדדיים של הרשויות השונות (מערכת איזונים ובלמים).

או

- כדי לבקר את השלטון.

גרסה ראשונית בלבד – לא להפצה!!!

אזרחות, חורף תשע"א, מס' 913131, 139

- 3 -

3. הרשות השופטת

א. דרכים שבהן נשמרת העצמאות (אי-התלות) של הרשות השופטת:

שתי דרכים – 50% לכל דרך

- השופט כפוף רק למרות החוק.
- השופטים נבחרים על ידי ועדה, שרוב חבריה הם אנשי מקצוע ולא פוליטיקאים.
- מינוי השופטים על ידי הנשיא (גורם א-פוליטי).
- קידום השופטים נעשה ממניעים ענייניים, ויש כללים ברורים מאוד של מקצועיות שהשופטים צריכים לעמוד בהם.
- אי-אפשר לפטר שופטים, ולכן אי-אפשר להפעיל עליהם לחץ.
- תנאי השירות של השופטים נתונים בידי מערכת המשפט עצמה, והשופטים אינם חשופים להשפעה פוליטית חיצונית.
- שכר השופטים הוא גבוה, כדי שלא יתפתו לקחת שוחד וכדי שלא יצטרכו לעסוק בעבודות נוספות, והכנסת אינה יכולה להפחיתו.
- לשופטים יש חסינות, כדי שלא יוכלו לאיים עליהם בתביעה משפטית.
- ענייני המשמעת של השופטים נידונים על ידי גוף השייך לרשות השופטת עצמה.

ב. הבדלים בין משפט פלילי למשפט אזרחי:

שני הבדלים – 50% לכל הבדל

- המשפט הפלילי עוסק בדינים שעניינם הבטחת שלום הציבור וביטחוננו. המשפט האזרחי עוסק בסכסוכים בין אדם לחברו או בין גופים (חברות ומוסדות) שונים.
- במשפט הפלילי התביעה היא בגין עברה. במשפט האזרחי התביעה היא בגין אי-קיום חוזה (החזרת חוב או תשלום פיצויים).
- במשפט הפלילי המדינה היא התובעת. במשפט האזרחי התובע הוא אזרח/גוף/המדינה.
- במשפט האזרחי המדינה יכולה להיות גם הנתבעת.

ג. תפקידים של בית המשפט העליון:

ציון שני תפקידים – 20% לכל תפקיד

- בית דין לערעורים פליליים ואזרחיים.
- בית המשפט הגבוה לצדק.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מהשאלות 4-8.

4. שתי השיטות המקובלות בעולם לקבלת אזרחות (עקרון הדם ועקרון הקרקע):

הסבר ראשון – 60%
הסבר שני – 40%

- עקרון הדם:** האזרחות מוענקת – בהתאם ללאומיות / למוצא האתני-לאומי של אדם.
- למי שלהוריו (או לאחד מהם) יש אזרחות של המדינה (גם אם לא נולד בה).
 - למי ששייך ללאום המקנה אזרחות באותה מדינה.
- עקרון הקרקע:** האזרחות מוענקת למי שנולד בשטח המדינה, בלי קשר לאזרחות הוריו. (השיטה מקובלת במדינות המעוניינות למשוך אליהן מהגרים).

הערה למעריך: שני עקרונות מהמפורטים למעלה ייחשבו כתשובה מלאה.

גרסה ראשונית בלבד – לא להפצה!!!

אזרחות, חורף תשע"א, מס' 913131, 139

- 4 -

5. תפקידי הכנסת:

ציון שני תפקידים – 40%+60%

- הכנסת היא בית הנבחרים שבו מיוצגים העמדות והאינטרסים של הציבור בישראל.
- הכנסת מאשרת את הממשלה או מפילה אותה (על ידי הבעת אמון / אי-אמון).
- הכנסת היא הרשות המחוקקת של מדינת ישראל.
- על הכנסת מוטל התפקיד לכוון חוקה למדינת ישראל.
- הכנסת מפקחת על פעולות הממשלה ומבקרת אותן בשם העם.
- הכנסת בוחרת את נשיא המדינה ואת מבקר המדינה, ומוסמכת להעביר אותם מתפקידם (הכנסת משתתפת גם בבחירה של בעלי תפקידים נוספים).
- הכנסת מוסמכת לבטל את החסינות של חבר הכנסת.
- הכנסת משתתפת בעיצוב הדיון הציבורי.
- החברות בכנסת יכולה לסייע בהכשרה לתפקידים ציבוריים בכירים יותר.

6. הסבר המושגים:

הסבר שני מושגים – 50% לכל מושג

דמוקרטיה ישירה:

דמוקרטיה שבה האזרחים משתתפים באופן פעיל בקבלת החלטות.

אופוזיציה:

- האופוזיציה [הפרלמנטרית] מורכבת מן הסיעות בכנסת המתנגדות למדיניות הממשלה.
- האופוזיציה מפקחת על הממשלה (הגשת הצעות אי-אמון, הצעות לסדר היום, שאילתות).
- האופוזיציה מאפשרת חילופי שלטון.

7. תפקידי מבקר המדינה:

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- כלי הפיקוח המרכזי על הממשלה ועל גופים ציבוריים אחרים.
- עליו לבדוק את כל הארגונים שיש להם קשר למשרדי הממשלה / כל מי שמקבל תקציבים מן המדינה.
- המבקר מגיש לכנסת דוח שנתי, ובו סיכום הליקויים ולעתים גם המלצות לפעולות. התחומים הכלולים בדוח הבדיקה: חוקיות הפעילות של הגוף המבוקר / טוהר המידות / תקינות המנהל / יעילות וחיסכון.
- משמש גם כנציב תלונות הציבור. מטפל בתלונתו של אזרח בודד.

8. המטרה של חוק השבות:

הסבר אחד – 100%

- לבטא את היותה של ישראל מדינת העם היהודי.
- להבטיח שבמדינת ישראל יהיה רוב יהודי.